

МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН
НИЙТ ШҮҮГЧИЙН ХУРАЛДААНЫ
ТОГТООЛ

2026 оны 05 сарын 29 өдөр

Дугаар 43

Улаанбаатар хот

Эрх Чөлөөний Эвсэл нам (ЭН)-ын
дүрмийн нэмэлт, өөрчлөлтийг
бүртгэх тухай

Монгол Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааныг Ерөнхий шүүгч Д.Ганзориг даргалж, Танхимын тэргүүн Д.Мөнхтуяа, Ч.Хосбаяр, шүүгч Б.Амарбаясгалан, Д.Батбаатар, М.Батсуурь, Б.Батцэрэн, Г.Банзрагч, Н.Батчимэг, Н.Батзориг, Э.Золзаяа, М.Пүрэвсүрэн, П.Соёл-Эрдэнэ, С.Соёмбо-Эрдэнэ, Б.Ундрах, Б.Цогт, Ц.Цогт, Д.Цолмон, Х.Эрдэнэсүвд нарын бүрэлдэхүүнтэй,

Эрх Чөлөөний Эвсэл намын дүрмийн нэмэлт, өөрчлөлтийг бүртгүүлэх өргөдлийг шүүгч Б.Батбаатарын танилцуулснаар хэлэлцээд

ТОДОРХОЙЛОХ нь:

Эрх Чөлөөний Эвсэл намын дарга Б.Цацралаас “Монгол Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааны 2026 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 18 дугаар тогтоолд дурдсан агуулгын хүрээнд намын дүрмээ хуульд нийцүүлсэн тул бүртгэж өгнө үү” гэсэн өргөдлийг 41 хуудас баримт, 1 ширхэг флашны хамт 2026 оны 05 дугаар сарын 08-ны өдөр Улсын дээд шүүхэд ирүүлсэн байна.

Дээрх өргөдөл, хавсралт баримтуудыг Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга) болон Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааны 2024 оны 02 дугаар сарын 23-ны өдрийн 06 дугаар тогтоолоор баталсан “Улс төрийн намын бүртгэл хөтлөх журам”-ын 2.5-д заасны дагуу шалгах ажиллагаа хэрэгжүүлэн, сонсох ажиллагааг хийж, холбогдох тайлбар, тодруулгыг авсан, мөн бичгээр ирүүлсэн тайлбарыг хүлээн авч, журмын 6.6-д зааснаар нийт шүүгчийн хуралдаанаар хэлэлцүүлэв.

ҮНДЭСЛЭХ нь:

Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн 2 дугаар зүйлд “Нам өөрийн дүрэм, хөтөлбөр, дотоод зохион байгуулалтыг Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-тай нийцүүлэх арга хэмжээг 2025 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн дотор авч хэрэгжүүлэх бөгөөд уг өөрчлөлтийг Улсын дээд шүүхэд 30 хоногийн дотор хүргүүлнэ” гэж заасан.

Эрх Чөлөөний Эвсэл нам нь хуульд заасан хугацааны дотор өөрийн намын дүрэмд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг бүртгүүлэхээр Улсын дээд шүүхэд 2025 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдөр өргөдөл ирүүлсэн боловч тодорхой алдаа, зөрчилтэйн

улмаас бүртгээгүй байна.

Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн 2026 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн хуралдаанаар зөрчлөө зассаны үндсэн дээр дахин нэг удаа 60 хоногийн дотор намын дүрмээ бүртгүүлэх боломжийг олгосны дагуу тухайн нам нь шүүхээс тогтоосон хугацаанд өргөдлөө ирүүлснийг Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдаанаар хэлэлцээд Эрх Чөлөөний Эвсэл намын дүрмийн нэмэлт, өөрчлөлтийн хуульд нийцсэн хэсгийг бүртгэхээр шийдвэрлэв.

Нэг.Намын төлөөллийн төв байгууллага болох Сенатыг зарлан хуралдуулсан талаар:

Эрх Чөлөөний Эвсэл намын 2024 оны дүрмийн 17.2-т “Сенатын гишүүдийн гуравны хоёр эсвэл тэргүүн, Сенатын тэргүүн, Удирдах зөвлөл ээлжит болон ээлжит бусаар Сенатыг зарлан хуралдуулж болно” гэж заасны дагуу тус намын дарга Б.Цацралын 2026 оны 04 дүгээр сарын 17-ны өдрийн L0/0417 дугаар тушаалаар Сенатын хурлыг 2026 оны 04 дүгээр сарын 26-ны өдрийн 13 цагт товлон зарлаж, товыг Сенатын гишүүдэд хүргэжээ.

Мөн дүрмийн 7 дугаар зүйлд “Цахим системийг тогтмол хөгжүүлж үйл ажиллагаандаа ашиглана. Улс төрийн намын тухай хуульд заасны дагуу бүх шатны байгууллагын хуралдаан, санал хураалт, сургалт, зөвлөгөөн, гишүүн элсүүлэх, ... гишүүдэд чиглэсэн арга хэмжээг цахимаар явуулж болно”, 16.2-т “Удирдах дээд байгууллага дараах асуудлыг өөрийн онцгой бүрэн эрхэд хадгалж шийдвэрлэнэ:”, 16.2.3-т “Төлөөллийн төв байгууллагын бүрэлдэхүүнийг сонгох, эсхүл батламжлах”, 17.1-д “Төлөөллийн төв байгууллага Сенат нь 21 гишүүнтэй, ... гуравны хоёроос дээш гишүүн оролцсоноор хурлыг хүчинтэйд тооцож, хуралд оролцогч гишүүдийн олонхын саналаар шийдвэр гаргана”, 17.3.3-т “Сенат нь дараах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ”, 17.3.3-т “Сонгогдсон бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах, орон гарвал нөхөн сонгох” гэж тус тус заасан байна.

Өргөдөлд хавсаргаж ирүүлсэн баримтуудаас үзвэл, Эрх Чөлөөний Эвсэл намын ээлжит бус Сенатын хурал 2026 оны 04 дүгээр сарын 26-ны өдөр хосолсон хэлбэрээр явагдаж, танхимаар 14, цахимаар 3, нийт 17 гишүүний ирцтэй хуралдаж, S05/0426 дугаар тогтоолоор намын дүрмийн нэмэлт, өөрчлөлтийг баталсан байна. Мөн намын дүрмийн нэмэлт, өөрчлөлтийг заалт бүрээр нь хэлэлцэж, санал хураалт явуулж, дүнг тэмдэглэсэн бөгөөд намын дүрмийн нэмэлт, өөрчлөлтийг гишүүдийн олонх дэмжжээ. Тус хурлын фото зураг, видео бичлэгээс үзэхэд танхимаар 14 гишүүн хуралд оролцсон. Харин цахимаар оролцсон 3 гишүүн тодорхой харагдахгүй боловч танхимаар оролцсон 14 гишүүнээс хурлын ирцийг тооцоход хурал хүчин төгөлдөр байна.

Сенатын эдгээр гишүүдийг намын Их хурлын 2024 оны 01 дүгээр сарын 27-ны өдрийн “Төлөөллийн төв байгууллагын гишүүдийг чөлөөлж, шинээр сонгох тухай” 06 дугаар, Сенатын 2024 оны 05 дугаар сарын 20-ны өдрийн “Эрх чөлөөний эвсэл намын Сенатын бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай” 2024/502 дугаар тогтоолоор баталсан нь хүчин төгөлдөр үйлчилж буй дүрэмд нийцжээ.

Хоёр.Намын дүрмийн нэмэлт, өөрчлөлтийн талаар:

2.1.Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн 17 дугаар зүйлийн 17.4-т “Намын төлөөллийн төв байгууллагын гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүй нь санал гаргавал намын дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэж болно. Энэ нэмэлт, өөрчлөлт нь намын дүрмийн гуравны нэгээс хэтрэхгүй байна” гэж;

Эрх Чөлөөний Эвсэл намын 2024 оны дүрмийн 17.3-т “Сенат нь дараах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ”, 17.3.1-д “Сенатын гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүй нь санал гаргавал дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэж болно. Энэ нэмэлт, өөрчлөлт нь дүрмийн гуравны нэгээс хэтрэхгүй байна” гэж тус тус заажээ.

Өмнө нь, Эрх Чөлөөний Эвсэл намын ээлжит бус Сенатын 2025 оны 12 дугаар сарын 27-ны өдрийн хурлын S05/1227 дугаар тогтоолоор намын дүрмийн нэмэлт, өөрчлөлтийг баталж, бүртгүүлэхээр ирүүлсэн өргөдлийг Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааны 2026 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 18 дугаар тогтоолоор бүртгэхээс татгалзаж шийдвэрлэхдээ тодорхой үндэслэлийг дурдсан.

Эрх Чөлөөний Эвсэл намын ээлжит бус Сенатын хурал 2026 оны 04 дүгээр сарын 26-ны өдөр дахин хуралдаж, намын дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахдаа дээрх тогтоолд дурдсан алдаа, зөрчлийг зассан ба энэхүү өөрчлөлт нь Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааны 2024 оны 14 дүгээр тогтоолоор бүртгэсэн намын дүрэм (4 бүлэг, 27 зүйл, 94 заалт, дэд заалттай)-ийн гуравны нэгээс хэтрээгүй байх тул Улс төрийн намын тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.4-т нийцсэн байна. Харин дүрмийн зарим заалтын агуулга нь тодорхой бус, ойлгомжгүй, техникийн шинжтэй алдаатай байсныг 2026 оны 05 дугаар сарын 13, 2026 оны 05 дугаар сарын 15-ны өдөр сонсох ажиллагаа хийж тодруулсан, мөн намын даргын 2026 оны 05 дугаар сарын 20-ны өдрийн 2026/B0502 дугаар албан бичгээр “Монгол Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааны 2026 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 18 дугаар тогтоолд дурдсан агуулгын хүрээнд намын дүрмээ хуульд нийцүүлэн, хуулийн 7.1.3-т заасныг баримтлан, дүрмийн 17.3.1-д заасны дагуу Сенатын хурлаар хэлэлцүүлсэн” гэсэн тайлбар гаргасан байна.

2.2.Сонсох ажиллагааны талаар:

Улсын дээд шүүхээс 2026 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдөр явуулсан сонсох ажиллагаанд намын дарга Б.Цацрал оролцож, намын дүрмийн нэмэлт, өөрчлөлтийн дор дурдсан зохицуулалтыг дараах байдлаар:

“Намын дүрмийн 16.1-д "... Их хурлын төлөөлөгчөөр оролцох хүсэлтээ аймаг, дүүргийн салбартай бол тухайн салбараас, салбаргүй бол тухайн нэгжийн гишүүн зохион байгуулах ажлын хэсэгт хүсэлтээ гаргана. Их хурлын төлөөлөгчдийн бүрэлдэхүүнд нийгмийн сонирхлын бүлгүүдийн оролцоог хангаж, аль нэг хүйсийн төлөөлөл Улс төрийн намын тухай хуульд заасан хэмжээг баримтална” гэж заасныг Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн 8.2-т заасан шаардлагыг баримталж сонгоно” гэж;

“Намын дүрмийн 17.1-д “Төлөөллийн төв байгууллага Сенат нь 21 гишүүнтэй байна. Жилд нэгээс доошгүй удаа хуралдаж, гишүүдийн гуравны хоёроос дээш гишүүн оролцсоноор хурлыг хүчинтэйд тооцож, хуралд оролцогч гишүүдийн

олонхын саналаар шийдвэр гаргана. Сенатын гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа 4 жил байна. Сенатын бүрэлдэхүүнд аль нэг хүйсийн төлөөлөл Улс төрийн намын тухай хуульд заасан хэмжээг баримтална” гэж заасныг бүрэлдэхүүнийг сонгохдоо хуулийг баримтлан сонгоно, мөн адил нэр дэвшүүлэхдээ аль нэг хүйсийн төлөөлөл 30 хувиас доошгүй байх шаардлагыг баримтална” гэж;

“Намын дүрмийн 16.2-т “Удирдах дээд байгууллага дараах асуудлыг өөрийн онцгой бүрэн эрхэд хадгалж шийдвэрлэнэ:”, 16.2.3-т “Төлөөллийн төв байгууллагын бүрэлдэхүүнийг сонгох, ... тэдгээрт орон гарвал нөхөн сонгох, эдгээр байгууллагын тайланг хэлэлцэх;” гэж заасныг Сенатын гишүүн өөрөө чөлөөлөгдөх хүсэлт өгвөл Их хурлаар шийдвэр гаргаж, дараагийн гишүүнийг сонгох агуулгаар зохицуулсан” гэж;

“Намын дүрмийн 17.3.2-т “Тэргүүн, Удирдах зөвлөлийн бүрэлдэхүүн, Сенатын тэргүүнийг сонгох, чөлөөлөх, орон гарвал нөхөн сонгох. Тэдгээрийн ажлын тайланг хэлэлцэж, дүгнэлт гаргах эрхтэй” гэж заасныг Сенатын тэргүүнийг сенат өөрөө чөлөөлөх эсэхийг тодруулахад Сенатын тэргүүнээс нь чөлөөлөх агуулгатай” гэж;

“Намын дотоод Аудиторыг нээлттэйгээр санхүү, аудитын мэргэжилтэй хүн нэр дэвшиж, төлөөллийн төв байгууллагаас томилохоор заасан” гэж;

“Намын дүрмийн 18.5.4-т “Арбитраас гаргасан шийдвэр, дүгнэлт, зөвлөмжийг эс зөвшөөрвөл дахин нэг удаа хянуулахаар маргагч талуудаас гомдол гаргаж болох бөгөөд нэмэлт тайлбар, нотлох баримт гаргаж болно” гэж заасныг шийдвэр, зөвлөмж, дүгнэлтийг маргалдагч талуудад танилцуулна” гэж;

“Намын дүрмийн 22.1.10-т “Тэргүүнийг огцруулах үндэслэл:”, 22.1.10.1-д “Сенатын нийт гишүүдийн ердийн олонхын саналаар итгэл үзүүлээгүй” гэж заасныг намын дүрмийн 22.1.10 дахь заалт нь Сенатын шийдвэрээр огцрох агуулга” гэж;

“Намын дүрмийн 22.1-д “Тэргүүн”, 22.1.4-т “Бүх шатны байгууллагын удирдлагыг сонгох, чөлөөлөх тухай Сенат болон Удирдах зөвлөлд санал оруулж болно” гэж заасныг бүх бүтцийн байгууллагын дарга нарыг сонгох, чөлөөлөх санал гаргана” гэж;

“Намын дүрмийн 25.1-д “Улс төрийн намын тухай хуульд заасан хэвлэл, сурталчилгааны материал болон өөрийн хөрөнгийг захиран зарцуулах замаар орлого олж болно”, 25.3-т “Улс төрийн намын санхүүгийн тайлантай холбоотой харилцааг Улс төрийн намын тухай хуульд зааснаар зохицуулна” гэж тус тус заасныг орлого олох, тайлагнах журмыг тусгасан. Дотоод аудит томилно. Гишүүдийн татвар хандивыг намын тооцооны нэг дансандаа байршуулж, хуульд заасан хугацаандаа хөндлөнгийн аудитад хэлж, ил тод болгоно гэдэг нь бүх байгууллагуудад тавьсан шаардлага” гэж тус тус тайлбарласан байна.

Харин Монгол Улсын Их Хурлын сонгуульд намаас нэр дэвшигчийг сонгохдоо Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн 19 дүгээр зүйлийн 19.6-д “Энэ хуулийн 19.4, 19.5-д заасан журмыг намын төлөөллийн төв байгууллага батална” гэж заажээ.

Тус нам өөрийн дүрэм, хөтөлбөр, дотоод зохион байгууллалтыг Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-д нийцэх арга хэмжээг авч дүрмийн нэмэлт, өөрчлөлтөө ийнхүү ирүүлэхдээ урь нь Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн

хуралдааны 2024 оны 04 дүгээр сарын 25-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоолоор баталсан намын дүрмийн 23.2-т “УИХ болон бүх шатны орон нутгийн сонгуульд нэр дэвших гишүүдийг сонгох үйл ажиллагааг Удирдах зөвлөлөөс баталсан журмын дагуу явуулна” гэж зохицуулсны “УИХ болон” гэсэн хэсэг нь хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.6-д заалтад нийцэхгүй байна.

Иймд Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааны 2024 оны 14 дүгээр тогтоолоор баталсан Эрх чөлөөний эвсэл намын дүрмийн 23.2 дахь заалтаас “УИХ болон” гэсэн хэсгийг хасаж, тус намын ээлжит бус Сенатын хурлын 2026 оны 04 дүгээр сарын 26-ны өдрийн S05/0426 дугаар тогтоолоор нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан намын дүрэмд Улс төрийн намын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлд заасан намын дүрэмд тавигдах нийтлэг шаардлага болон тусгайлан зохицуулах асуудлыг тусгасан гэж үзэж, бүртгэхээр шийдвэрлэв.

Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.8.8, 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт заасныг удирдлага болгон ТОГТООХ нь:

1.Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн 15 дугаар зүйлийн 15.3, 15.5 дахь заалтыг баримтлан Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааны 2024 оны 14 дүгээр тогтоолоор баталсан Эрх чөлөөний эвсэл намын дүрмийн 23.2 дахь заалтаас “УИХ болон” гэсэн хэсгийг хасаж, намын ээлжит бус Сенатын хурлын 2026 оны 04 дүгээр сарын 26-ны өдрийн S05/0426 дугаар тогтоолоор намын дүрэмд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг бүртгэсүгэй.

ХУРАЛДААН ДАРГАЛАГЧ,
ЕРӨНХИЙ ШҮҮГЧ

Д.ГАНЗОРИГ

ИЛТГЭГЧ ШҮҮГЧ

Д.БАТБААТАР